

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE
SECURITATE

TEZĂ DE DOCTORAT
- REZUMAT -

Conducător de doctorat: Lector Univ. Dr. Hab. Croitor Mihai-Alexandru

Student-doctorand: Cherhaț Tudor

Cluj-Napoca
2022

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE
SECURITATE

COOPERARE ȘI CONFLICT ÎN MAREA CHINEI DE SUD: POLITICA
EXTERNĂ A REPUBLICII POPULARE CHINEZE (1978-2019)

Conducător de doctorat: Lector Univ. Dr. Hab. Croitor Mihai-Alexandru

Student-doctorand: Cherhaț Tudor

Cluj-Napoca

2022

CUPRINS

LISTA PRESCURTĂRILOR.....	7
LISTA FIGURILOR.....	9
LISTA TABELELOR.....	11
INTRODUCERE.....	13
EXPUNEREA PROBLEMATICII ȘI MOTIVAȚIA CERCETĂRII.....	13
DESIGNUL CERCETĂRII.....	14
OBIECTIVELE ȘI IPOTEZA CERCETĂRII.....	16
METODOLOGIA DE CERCETARE.....	18
SUBIECTUL INVESTIGAT ȘI DESFĂȘURAREA CERCETĂRII	19
ACTUALITATEA CERCETĂRII ȘI ELEMENTUL DE NOUȚATE.....	20
LIMITĂRI SURPRINSE ÎN REALIZAREA CERCETĂRII.....	21
STADIUL CUNOAȘTERII.....	21
CAPITOLUL 1. MAREA CHINEI DE SUD: ARGUMENT, STATUT ȘI CONTEXT REGIONAL.....	41
1.1 Argumentul geopolitic al Mării Chinei de Sud.....	41
1.2 Importanța strategică a Mării Chinei de Sud.....	43
1.3 Dinamica puterii în Marea Chinei de Sud.....	50
1.3.1 Republica Populară Chineză	52
1.3.2 Filipine Vietnam.....	54
1.3.3 Malaezia, Taiwan, Brunei.....	55
1.3.4 SUA, Japonia, Indonezia.....	57
1.3.5 Considerații privind raportul de putere din Marea Chinei de Sud.....	58
1.4 Resorturi teoretice referitoare la geopolitica Mării Chinei de Sud.....	59
1.4.1 Controversa achizițiilor teoretice orientale.....	59
1.4.2 Școala chinezească: pivotul teoriilor asiatice	63
1.4.3 Dihotomia ideologică și implicațiile geopolitice.....	65
1.4.4 Realismul structural.....	66
1.4.5 Neoliberalismul.....	69
1.4.6 Constructivismul r(el)ățional.....	70
1.4.7 Diversitatea teoretică din politica externă chineză.....	71

1.4.8	Considerații privind studiile teoretice din Marea Chinei de Sud.....	81
1.5	Conflictele din Marea Chinei de Sud: sursa instabilității regionale.....	83
1.6	Revendicările statelor implicate.....	84
1.6.1	Republica Populară Chineză.....	85
1.6.1.1	Harta celor nouă linii (The Nine-Dash Line).....	90
1.6.2	Taiwan.....	91
1.6.3	Vietnam.....	92
1.6.4	Filipine.....	95
1.6.5	Malaezia.....	98
1.6.6	Brunei.....	99
1.6.7	State cu implicare indirectă.....	100
1.7	Caracteristicile arhipelagurilor revendicate.....	101
1.7.1	Arhipelagul Spratly.....	101
1.7.2	Arhipelagul Paracel.....	102
1.7.3	Arhipelagurile Scarborough și Macclesfield.....	102
1.7.4	Arhipelagul Pratas.....	103
1.8	Sinteză privind revendicările teritoriale din Marea Chinei de Sud.....	103
1.9	Concluzii.....	104
CAPITOLUL 2. LEGISLAȚIA MARITIMĂ INTERNAȚIONALĂ ȘI IMPLICAȚIILE POLITICE PENTRU REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ		107
2.1	(Ne)Congruența revendicărilor chineze cu analizele mediului academic internațional.....	108
2.1.1	Tabăra pro-chineză.....	108
2.1.2	Tabăra pro-europeană.....	118
2.1.3	Tabăra neutră.....	123
2.1.4	Considerații privind opiniile mediului academic internațional.....	126
2.2	Delimitări conceptuale referitoare la legislația maritimă internațională.....	129
2.2.1	Legislația maritimă cutumiară.....	130
2.2.2	UNCLOS.....	132
2.2.3	Simbioza tratat-cutumă în jurisprudența instanțelor internaționale.....	139
2.3	Cultura juridică din sud-estul Asiei: între asimilare și respingere.....	142
2.4	Evoluția legislației maritime chineze.....	145
2.4.1	China și abordările lumii a treia în dreptul internațional.....	146
2.4.2	Drepturile istorice și legitimitatea suveranității chineze.....	147
2.4.3	Principiile Coexistenței Pașnice.....	149

2.5 "The Nine Dash Line": interes național în sistem juridic internațional.....	150
2.6 Procesul China – Filipine și sentința din 2016.....	153
2.7 Exemple precedente ale marilor puteri referitoare la aplicarea sentințelor instanțelor internaționale.....	156
2.7.1 Cazul SUA-Nicaragua, 1986.....	156
2.7.2 Cazul Federația Rusă-Olanda, 2013.....	157
2.7.3 Cazul Marea Britanie-Mauritius, 2010.....	157
2.8 Mijloace de soluționare a disputelor și dificultatea aplicării lor.....	158
2.9 Concluzii.....	160
CAPITOLUL 3. ANALIZA POLITICII EXTERNE CHINEZE DIN PERSPECTIVĂ MILITARĂ ȘI ECONOMICĂ.....	162
3.1 Dezbateri teoretice privind asertivitatea Chinei.....	162
3.2 Strategia militară a Chinei: evoluția incidentelor maritime.....	165
3.2.1 Neîncadrarea epocii maoiste în studiu.....	166
3.2.2 Epoca Deng Xiaoping (1978-1993).....	167
3.2.2.1 Marea Chinei de Sud: Deng Xiaoping vs. Armata Populară de Eliberare.....	168
3.2.2.2 Conflictul Johnson (CHINA vs. VIETNAM, 1988).....	169
3.2.3 Epoca Jiang Zemin (1993-2003).....	171
3.2.3.1 Marea Chinei de Sud: disciplină și prudență.....	173
3.2.3.2 Incidentul Mischief Reef(CHINA vs. FILIPINE, 1995).....	173
3.2.3.3 Incidentul Hainan (CHINA vs. SUA, 2001).....	174
3.2.4 Epoca Hu Jintao (2003-2013):.....	176
3.2.4.1 Marea Chinei de Sud: schimbarea de paradigmă	177
3.2.4.2 Incidentul Impeccable (CHINA vs. SUA, 2009).....	178
3.2.4.3 Incidentul Reed Bank (CHINA vs. FILIPINE, 2011).....	179
3.2.4.4 Confruntarea din Scarborough (CHINA vs. FILIPINE, 2012).....	180
3.2.4.5 Distrugerea cablurilor de exploatare (CHINA vs. VIETNAM, 2011-2012).....	180
3.2.5 Epoca Xi Jinping (2013-prezent).....	182
3.2.5.1 Marea Chinei de Sud: de la asertivitate la agresivitate.....	183
3.2.5.2 Conflictul din Thomas Shoal (CHINA vs. FILIPINE, 2013-2014).....	184
3.2.5.3 Criza platformei petroliere (CHINA vs. VIETNAM, 2014).....	185
3.2.5.4 Incidentul „Top-Gun” (CHINA vs. SUA, 2014).....	187
3.2.5.5 Conflictul din insulele Natuna (CHINA vs. INDONESIA, 2016).....	188
3.2.5.6 Incidentul USS Decatur (CHINA vs. SUA, 2018).....	190

3.2.5.7 Incidentul Reed Bank 2(CHINA vs. FILIPINE, 2019).....	192
3.2.5.8 Conflictul Vanguard Reef (CHINA vs. VIETNAM, 2019).....	192
3.2.6 Considerații politice și strategice privind evoluția incidentelor maritime.....	194
3.3 Militarizarea Mării Chinei de Sud.....	199
3.3.1 Actorii maritimi chinezi.....	199
3.3.1.1 Armata, poliția și miliția maritimă: instrumentele de coerciție din Marea Chinei de Sud.....	202
3.3.1.2 „Polițistul bun - polițistul rău”, strategia tip „gray-zone” și modelul „Huangyan”.....	203
3.3.2 Armata Populară de Eliberare: procesul de modernizare.....	206
3.3.2.1 Viziunea și doctrina militară.....	206
3.3.2.2 Bugetul pentru apărare.....	209
3.3.2.3 Forța militară chineză.....	212
3.3.2.4 Profilul civil și paramilitar.....	216
3.3.3 Apariția insulelor artificiale.....	219
3.3.3.1 Insula Fiery Cross.....	219
3.3.3.2 Insula Subi.....	220
3.3.3.3 Insula Mischief.....	221
3.3.3.4 Reacțiile internaționale.....	224
3.3.4 Considerații politice și strategice privind procesul de militarizare a Mării Chinei de Sud.....	225
3.4 Diplomația militară chineză din bazinul Mării Chinei de Sud.....	226
3.5 Documentele strategice ale Partidului Comunist Chinez.....	229
3.6 Concluzii referitoare la strategia militară chineză.....	234
3.7 Strategia economică a Chinei: drumul spre cooperare regională.....	236
3.7.1 Reperele economice ale statelor din Marea Chinei de Sud.....	239
3.7.2 Competiția sino-americană din Marea Chinei de Sud.....	245
3.7.2.1 Resorturi teoretice referitoare la sistemele economice.....	245
3.7.2.2 Acordurile comerciale.....	246
3.7.2.3 Perspectiva instituțională.....	254
3.7.2.4 Rolul surselor de finanțare neoficiale.....	263
3.8 Considerații privind strategia economică a Chinei.....	264
3.9 Percepția publică privind politica externă a Chinei.....	265
3.10 Concluzii.....	268

CAPITOLUL 4. STRUCTURA SOCIO-CULTURALĂ A REPUBLICII POPULARE CHINEZE ȘI INFLUENȚA ASUPRA POLITICII SALE EXTERNE.....	270
4.1 Repere socio-culturale premoderne: de la „Regatul de Mijloc” la sinocentrism.....	272
4.1.1 Marea Chinei de Sud: renașterea sinocentrismului contemporan.....	274
4.2 Secolul de umilință.....	276
4.2.1 Marea Chinei de Sud: reabilitarea istoriei chineze.....	277
4.3 Prezența Statelor Unite ale Americii și influența geografiei.....	279
4.3.1 Teorii referitoare la strategiile maritime.....	280
4.3.2 Mileniul III: noua paradigmă maritimă.....	281
4.3.3 Asemănări strategice în abordările celor două puteri.....	282
4.3.4 Rolul geostrategic al lanțurilor insulare.....	283
4.3.5 RPC vs. SUA în arealul Asia-Pacific.....	285
4.4 Marea Chinei de Sud și legitimitatea Partidului Comunist Chinez.....	286
4.4.1 Clasa mijlocie chineză și legitimitatea socio-economică a Partidului Comunist Chinez.....	288
4.4.2 Han-centrismul și legitimitatea etno-culturală a Partidului Comunist Chinez.....	295
4.4.3 Naționalismul și legitimitatea politică a Partidului Comunist Chinez.....	298
4.4.3.1 Naționalismul ca ideologie de stat.....	299
4.4.3.2 Naționalismul popular.....	304
4.4.3.3 Dezbateri privind rolul naționalismului în politica externă chineză.....	307
4.5 Partidul Comunist Chinez și jocurile de putere interne.....	310
4.5.1 Evoluția facționalismului chinezesc.....	311
4.5.2 Influența facționalismului asupra politicii externe chineze.....	313
4.6 Considerații privind influența factorilor domestici asupra politicii externe chineze.....	316
4.7. Concluzii.....	316
CONCLUZII.....	319
BIBLIOGRAFIE.....	334

CUVINTE CHEIE: Marea Chinei de Sud, cooperare, conflict, politica externă, Republica Populară Chineză, militarizare, diplomație economică, sinocentrism

EXPUNEREA PROBLEMATICII ȘI MOTIVAȚIA CERCETĂRII

Sud-estul Asiei reprezintă o regiune aparte a scenei globale, ca urmare a transformărilor socio-politice pe care le-a experimentat de-a lungul ultimului secol. Indiferent că a fost vorba de tranziția post colonialistă, de schimbarea profilului economic sau de apariția unor curente naționaliste, potențialul conflictual al acestei zone s-a menținut până în prezent. Ceea ce a atras însă în mod special atenția mediului internațional a fost dezvoltarea economică și militară accelerată a Republicii Populare Chineze (China / RPC) din ultimele patru decenii și posibilitatea ca aceasta să devină un hegemon regional sau chiar global, cu ambiții geopolitice contradictorii.

O astfel de dilemă strategică s-a format în bazinul Mării Chinei de Sud unde statul chinez a lăsat impresia că îmbrățișează o politică externă ambivalentă, materializată deopotrivă printr-un comportament pașnic și agresiv. RPC și-a intensificat prezența militară regională, în special în mandatul actualului președinte Xi Jinping, și a apelat la o retorică asertivă prin care a revendicat suveranitatea mai multor arhipelaguri în baza unor drepturi istorice. Astfel, au apărut numeroase divergențe teritoriale între China și celelalte țări riverane, soldate cu ciocniri armate sau chiar victime omenești. În paralel, China și-a urmărit interesele economice regionale, proclamându-se un actor pașnic și matur, capabil să conteste influența Statelor Unite ale Americii. S-a angrenat în diverse parteneriate bilaterale și multilaterale, devenind un pol de atracție economică pentru celelalte state cu alonjă internațională redusă.

În lumina acestor considerente, lucrarea de față a analizat politica externă promovată de Republica Populară Chineză în Marea Chinei de Sud, din perspectivă militară și economică, în intervalul cronologic 1978-2019. **Motivația** acestui demers științific a derivat, în primul rând, din substratul conflictual pe care această zonă l-a ilustrat pe parcursul ultimelor patru decenii. De asemenea, asumarea de către statul chinez a rolului de pivot economic regional a intensificat rivalitatea sino-americană din arealul Asia-Pacific. Al doilea motiv l-a reprezentat actuala conjunctură geopolitică din regiune, având în vedere că Marea Chinei de Sud a devenit o zonă de întrepătrundere a intereselor mai multor actori statali și organizații internaționale. Pe de-o parte China încearcă să își impună propria viziune politică, iar pe de cealaltă SUA și-au asumat rolul menținerii unui climat de securitate regional. Tabloul este completat de prezența a încă cinci state (Taiwan, Vietnam, Filipine, Malaezia și Brunei) și a unor entități internaționale (ASEAN, FMI) care încearcă să ofere un cadru formal pentru purtarea dialogului diplomatic. Cel de-al treilea motiv l-a constituit miza strategică a Mării Chinei de Sud în contextul geopolitic susmenționat. Marea Chinei de Sud a devenit una din cele mai aglomerate

rute comerciale, ca urmare a legăturii pe care o creează între Oceanul Pacific și Oceanul Indian. Totodată, conține numeroase bogății subterane (resurse naturale și hidrocarburi) atractive pentru toate țările din zonă. În cazul Chinei, dependența de importurile petroliere constituie o vulnerabilitate strategică în fața SUA, astfel că Marea Chinei de Sud a devenit o variabilă crucială pentru statul chinez în contextul posibilei reconfigurări a polilor de putere din regiunea Asia-Pacific. Interpretarea diferită a legislației maritime internaționale de către China, în ceea ce privește delimitarea frontierelor maritime și a drepturilor de exploatare, a contribuit la accentuarea tensiunilor dintre state.

Pe cale de consecință, posibilitatea deteriorării climatului de securitate din Marea Chinei de Sud reprezintă un subiect de actualitate pentru mediul academic internațional. În același timp, extinderea influenței economice chineze ne permite să realizăm o analiză comprehensivă a modului în care RPC și-a conturat politica externă în regiunea Mării Chinei de Sud.

DESIGNUL CERCETĂRII

Pentru a oferi o expunere clară în ceea ce privește designul lucrării sunt necesare câteva precizări teoretice referitoare la modul în care analiza politicii externe este percepută în sfera academică internațională. Deși nu există o definiție unanim acceptată, în sens larg analiza politicii externe se concentrează asupra comportamentului statului față de mediul exterior și a modului în care se autopercepe în cadrul sistemului internațional.¹

Primele studii de acest gen au apărut după încheierea Celui De-al Doilea Război Mondial și au avut o puternică amprentă realistă. Ele s-au concentrat asupra modului în care sistemul internațional influențează acțiunile externe ale statului și asupra mijloacelor militare prin care acesta urmărește să își consolideze securitatea. A urmat o perioadă marcată de apariția curentelor behavioraliste și comparativiste, în care s-a promovat ideea conform căreia politica externă reflectă defapt procesul decizional al conducătorului sau al grupului de lideri. Astfel, pentru a înțelege politica externă a statului trebuia analizat comportamentul liderilor săi împreună cu contextul extern și provocările domestice cu care aceștia se confruntă. Statul a rămas însă principala unitate de analiză și în cadrul acestor școli de gândire, astfel că modelul actorului rațional a fost preluat și în analiza procesului decizional al individului. Un alt element de noutate l-a constituit metodologia de analiză a politicii externe, care a îmbrățișat o abordare

¹ Joseph S. Nye Jr., *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011, p. 11.

pozitivistă și empirică pentru colectarea datelor și testarea ipotezelor. În acest sens, s-au promovat studiile care au încercat să contureze teorii cu caracter general valabil, pornind de la analiza unor acțiuni politice și militare observabile. Cea de-a treia etapă s-a evidențiat prin dezvoltarea curentelor structuraliste, motiv pentru care rolul economiei și al sistemului internațional au devenit prioritare în analiza politicii externe. Schimarea de paradigmă s-a datorat multiplicării actorilor non-statali, intensificării cooperării transnaționale și accentuării interdependenței economice globale. În consecință, agenda internațională a statelor s-a transformat dintr-una politico-militară într-una predominant economică.² Ultima etapă a coincis cu perioada de după sfârșitul Războiului Rece și a consolidat viziunea pluridisciplinară asupra analizei politicii externe. Această perspectivă a apărut în contextul crizei epistemologice a realismului și a fragmentării metodologice cu care această școală de gândire s-a confruntat. Astfel, s-a perpetuat ideea utilizării unui cadru de analiză multicausal, cu deschidere conceptuală și către trăsăturile istorice sau socio-culturale ale statului.³ Pe fondul acestor considerente, analiza politicii externe a fost privită tot mai des ca o disciplină subordonată relațiilor internaționale, în care acțiunile statului trebuie raportate atât la factorii de influență domestici, cât și la stimulii sistemici din exterior.⁴

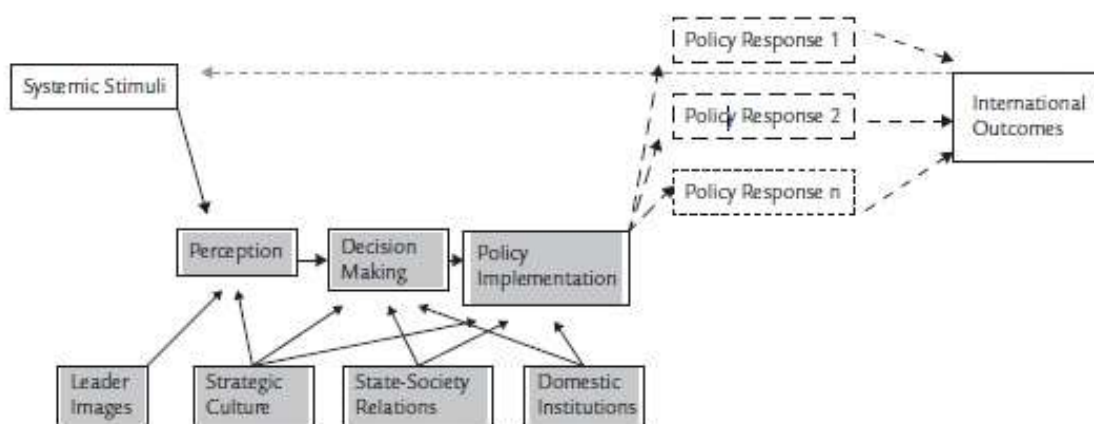

Fig. 1 Politica externă a statului conform teoriei realismului neoclasic

(sursă: Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2016, p. 59)

Republica Populară Chineză este în prezent o țară aflată în plină dezvoltare economică și militară, fiind considerată de majoritatea specialiștilor singura putere capabilă să conteste

² *Ibidem*; Fatih M. Tayfur, "Main approaches to the study of foreign policy: A review", in *METU Studies in Development*, vol. 21, no. 1, 1994, pp. 119, 121, 124, 128-129.

³ Stefano Guzzini, *Realism și Relații Internaționale*, Institutul European, Iași, 1998, pp. 402-405, 408.

⁴ Derek Beach, *Analyzing Foreign Policy*, Palgrave Macmillan, London and New York, 2012, pp. 2-6;

supremația americană. Totodată, este printre țările cel mai puternic conectate cu trecutul, având în vedere ponderea deținută de filosofia confucianistă în societatea chineză. În lumina acestor observații, analiza politicii externe promovate de China în Marea Chinei de Sud a pornit de la prezumția raționalității liderilor chinezi. Aceasta are la bază *modelul actorului rațional*, conform căruia un stat va aplica politicile pe care le consideră relevante pentru a-și maximiza puterea și securitatea în cadrul sistemului internațional.⁵ De asemenea, teza s-a raportat la paradigma *realismului neoclasic* pentru a explica demersurile militare și economice întreprinse de statul chinez. Potrivit acestei paradigme, politica externă a statului este influențată atât de natura sistemului internațional, cât și de împrejurările socio-politice domestice.⁶

OBIECTIVELE ȘI IPOTEZA CERCETĂRII

Având în vedere designul și fundalul teoretic creionat, *obiectivul general* al tezei a fost de a evidenția, într-o manieră factuală și evolutivă, principalele schimbări de natură strategică din politica externă chineză, identificate prin intermediul proiecțiilor sale militare și economice din Marea Chinei de Sud. Concret, s-a urmărit ilustrarea mecanismelor prin care această strategie a evoluat pe parcursul ultimelor patru decenii de la moderație și precauție diplomatică la asertivitate militară și presiune economică. Demersul a avut ca *scop* ilustrarea percepției Chinei privind propriul rol regional și a modului în care statul chinez interacționează cu ceilalți actori statali și non-statali. De asemenea, studiul a dorit să prezinte un tablou de ansamblu cu privire la direcția globală pe care China lasă de înțeles că o urmează, pornind de la acțiunile sale din Marea Chinei de Sud.

Atingerea obiectivului general a necesitat investigarea în extenso a unor direcții de studiu complementare. Ca atare, au fost stabilite un set de *obiective secundare*, structurate astfel încât să asigure puntea de legătură dintre ipoteză și studiul de caz.

Obiectiv 1: *Identificarea nexusului geopolitic existent în Marea Chinei de Sud, prin raportare la importanța strategică a regiunii, actorii implicați și revendicările teritoriale.*

Obiectiv 2: *Ilustrarea contextului juridic prin care China și-a nuanțat legalitatea revendicărilor maritime.*

⁵ Marijke Breuning, *Foreign Policy Analysis. A Comparative Introduction*, Palgrave Macmillan, New York and Hampshire, 2007, p. 3, 5.

⁶ Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”, in *World Politics*, vol. 51, nr. 1, 1998, pp. 146-147.

Obiectiv 3: Sintetizarea demersurilor militare și economice întreprinse de China în Marea Chinei de Sud (1978-2019).

Obiectiv 4: Analiza structurii socio-culturale a Chinei pentru a evidenția influența factorilor domestici asupra politicii externe.

Obiectiv 5: Examinarea relației sino-americane prin raportare la sferele lor de influență din Marea Chinei de Sud.

Pentru stabilirea acestor obiective s-au luat în considerare acțiunile contradictorii întreprinse de statul chinez în Marea Chinei de Sud. Acesta s-a arătat deranjat de internaționalizarea disputelor maritime și a ignorat decizia Curții Internaționale de Justiție din 2016 referitoare la ilegalitatea revendicărilor sale teritoriale, dar a devenit profund implicat în geoeconomia regională. Prin urmare, lucrarea a pornit de la *ipoteza* conform căreia politica externă chineză propune un nou model de putere, bazat deopotrivă pe cooperare și conflict. Statul chinez urmărește să își impună voința politică, profitând de noul său statut militar. Simultan, este interesat de păstrarea unor relații economice favorabile cu celelalte țări, conștient de influența pe care SUA o au în regiune. Ca atare, încearcă să inducă o ambiguitate deliberată în politica sa externă pentru a nu genera o reacție internațională coordonată împotriva sa. Această dihotomie între acțiunile militare și cele economice a fost testată printr-o analiză comparativă a datelor empirice colectate din evenimente reale, date statistice și documente oficiale.

Din perspectivă teoretică, ipoteza a fost construită pe baza conceptului de „*smart power*”, creionat la începutul anilor 2000 de J. Nye pentru a atrage atenția liderilor politici americani cu privire la faptul că o politică externă coerentă necesită îmbinarea unor demersuri militare ferme („*hard power*”) cu o serie de abordări economice atractive pentru celelalte state („*soft power*”).⁷

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse, am apreciat că studiul trebuie să răspundă la **întrebarea de cercetare generală** „Cum a evoluat politica externă a Republicii Populare Chineze din Marea Chinei de Sud în perioada 1978-2019?” și la următoarele **întrebări secundare**:

Întrebare 1. Care este raportul de forțe din Marea Chinei de Sud și distribuția disputelor teritoriale?

⁷ Joseph S. Nye Jr., „Get Smart. Combining Hard and Soft Power”, in *Foreign Affairs*, vol. 88, nr. 4, 2009, p. 160.

Întrebare 2. Cum a influențat legislația maritimă internațională evoluția revendicărilor teritoriale chineze?

Întrebare 3. Propune China un model de cooperare și unul de conflict în Marea Chinei de Sud?

Întrebare 4. Ce factori domestici au influențat politica externă chineză din Marea Chinei de Sud?

Întrebare 5. Cum este gestionată prezența regională a Statelor Unite ale Americii și care sunt perspectivele relației sino-americe?

METODOLOGIA DE CERCETARE

Stabilirea metodologiei de cercetare s-a realizat cu scopul de a conferi demersului științific o tranziție coerentă între cadrul teoretic și cel empiric. Astfel, am încadrat lucrarea în paradigma *pozitivistă* întrucât ne-am concentrat pe analiza evenimentelor consemnate în comunicate de presă, documente strategice, rapoarte, transcrieri sau arhive desecretizate. Interpretarea lor s-a realizat ținând cont de evoluția geopoliticii Mării Chinei de Sud pe parcursul ultimelor patru decenii. Astfel, am urmărit să procesăm datele colectate într-o cheie regională, imprimând lucrării și o influență interpretativă.

Această abordare ne-a permis o strategie de cercetare triangulată în jurul mai multor modalități de testare a ipotezei,⁸ iar evidența empirică s-a realizat prin procedee științifice specifice pentru descrierea, reprezentarea și interperarea informațiilor.⁹ Pentru a determina condițiile de testare a ipotezei am utilizat o strategie de cercetare *deductivă*. Prin intermediul ei am delimitat fundalul teoretic al lucrării, iar ulterior am identificat și explicat inițiativele militare și economice întreprinse de China în Marea Chinei de Sud. Pe cale de consecință, am conturat o lucrare predominant *explicativă*, oferind lămuriri referitoare la cauzele și consecințele acțiunilor chineze. Totodată, am inserat în teză și elemente *descriptive* care au fost utilizate cu preponderență în fazele inițiale ale cercetării (prezentarea contextului geopolitic și a actorilor din regiunea Mării Chinei de Sud).

⁸ Steffan Larsson, "A pluralist view of generalization in qualitative research", in *International Journal of Research & Method in Education*, vol. 32, nr. 1, 2009, pp. 27-28; Audie Klotz, Deepa Prakash, *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, Palgrave Macmillan, Hampshire and New York, 2008, p. 2.

⁹ Guillaume Devin, *Resources and Applied Methods in International Relations*, Palgrave Macmillan, Paris, 2017, pp. 3-4, 8, 11; Mircea Abagian, *Cercetarea calitativă a socialului*, Editura Institutul European, Iași, 2004, p. 29.

În aplicarea acestei strategii am folosit ca *metode științifice* *investigația empirică, cercetarea istorică și analiza comparativă*. Asocierea mai multor metode ne-a facilitat identificarea legăturii cauzale dintre variabilele perceptibile (incidente maritime, inițiative economice, poziții oficiale ale statelor) și cele neobservabile (context geopolitic, presiuni domestice). De asemenea, am utilizat *raționamentul deductiv și explicația nomotetică* pentru a trasa concluziile și pentru a evalua măsura în care statul chinez poate aplica acest tip de politică externă și în alte regiuni ale lumii.

Ținând cont de această triangulație metodologică, tehnicile de colectare, prelucrare și interpretare a datelor au fost la rândul lor multiple. Dintre instrumentele *calitative* am apelat la *studiul de caz* pentru analiza acțiunilor militare chineze, *analiza de conținut* pentru interpretarea documentelor oficiale și *analiza comparativă calitativă* pentru studierea inițiativelor economice chineze. De asemenea, am utilizat *documente de arhivă și literatură memorialistică* pentru a înțelege dimensiunea socio-culturală a poporului chinez. Din categoria tehnicilor *cantitative* am utilizat *cercetarea secundară*, prelucrând date statistice existente în baze de date internaționale. De asemenea, am realizat o *analiză de conținut cantitativă* a documentelor strategice publicate de statul chinez.

SUBIECTUL INVESTIGAT ȘI DESFĂȘURAREA CERCETĂRII

Având în vedere faptul că demersul științific a fost concentrat în jurul politicii externe promovate de China în Marea Chinei de Sud, *subiectul central* al tezei l-a constituit statul chinez. Conform literaturii internaționale, statul reprezintă unul din cele trei niveluri de analiză disponibile pentru studierea politicii externe, alături de cel individual și cel sistemic.¹⁰ Astfel, am considerat că statul, în calitate de actor autonom care își urmărește propriul interes în sistemul global, reprezintă nucleul politicii internaționale și oferă o imagine mai profundă a acesteia.

Întrucât China este cel mai puternic stat din regiune și este direct implicată în conflictele teritoriale din Marea Chinei de Sud, deține multiple pârghii militare și economice pentru a răsturna polii de putere din sud-estul Asiei. Astfel, acțiunile statului chinez au fost analizate într-o primă etapă prin prisma relațiilor militare și economice dezvoltate cu ceilalți actori din Marea Chinei de Sud. A doua etapă a presupus evidențierea factorilor care i-au influențat aceste

¹⁰ Marijke Breuning, *op. cit.*, pp. 12-13; Richard Q. Turcsanyi, *Chinese Assertiveness in the South China Sea: Power Sources, Domestic Politics and Reactive Foreign Policy*, Springer, Berlin, 2017, p. 21.

acțiuni (repere socio-culturale, sinocentrism, naționalism, fașionalism, rivalitatea sino-americană). Prin această abordare, am oferit o radiografie detaliată a modului în care factorii interni și externi acționează simultan asupra politicii externe chineze.

Planul procedural al cercetării a fost conceput în așa fel încât să surprindă evoluția *longitudinală* a politicii externe chineze din perspectivă militară și economică. Intervalul cronologic 1978-2019 a fost ales pentru a reflecta etape vizibile în schimbările de paradigmă din politica externă chineză, în perioada post-maoistă. Abordarea ne-a permis să răspundem la întrebările de cercetare în mod valid și concret.

Pe parcursul lucrării am avut în vedere funcționalitatea relației ipoteză-teorie-concepte-construcții-variabile. Ca atare, studiul a pornit de la ipoteza conform căreia există o contradicție între disponibilitatea Chinei de a-și asuma un rol economic proactiv în regiune și inițiativele militare îndreptate împotriva celorlalte state din bazinul Mării Chinei de Sud. Formularea ei s-a bazat pe o serie de observații inițiale preluate din diverse buletine de presă, documente oficiale și publicații științifice, realizând-use astfel o legătură preliminară între variabilele dependente. Testarea ipotezei a implicat conturarea *universului de studiu al lucrării*, prin care s-au stabilit unitățile de cercetare (unitate analiză, concepte, construcții, variabile). Punctele de legătură descoperite ulterior au fost analizate pentru identificarea relațiilor de cauzalitate din politica externă chineză și interpretarea rezultatelor.

Unitate de analiză	Politica externă promovată de RPC în Marea Chinei de Sud (1978-2019).
Concept (caracteristică a analizei)	Dihotomia militaro-economică din politica externă chineză.
Construcții (caracteristică a conceptului)	<i>Externe:</i> contextul geografic și juridic, evoluția incidentelor maritime și a inițiativelor economice chineze. <i>Interne:</i> structura socio-culturală a Chinei, arhitectura instituțională a Partidului Comunist Chinez.
Variabile (valori empirice ale conceptelor/construcțiilor)	<i>Independente (cauză):</i> puterea militară și economică a Chinei. <i>Intermediare:</i> factori domestici, context geopolitic, prezența SUA. <i>Dependente (efect):</i> comportamentul militar și economic al Chinei în Marea Chinei de Sud.

Tabel 1 Universul de studiu al cercetării

ACTUALITATEA CERCETĂRII ȘI ELEMENTUL DE NOUȚATE

Actualitatea prezentului demers științific a fost reflectată prin prisma a trei aspecte. În primul rând, disputele teritoriale și tensiunile din Marea Chinei de Sud reprezintă o provocare curentă la adresa securității regionale. Presa internațională relatează constant despre incidentele maritime și transmit pozițiile oficiale ale liderilor de stat. Mediul academic este la rândul său profund interesat de acest subiect, organizând anual conferințe și dezbateri științifice referitoare la cele mai recente evoluții geopolitice. În al doilea rând, numărul de actori implicați este unul substanțial. Atât actorii cu ambiții reduse cât și cei cu anvergură internațională au agende politice proprii și percep în mod diferit stabilitatea regională. Acest aspect se datorează importanței strategice și economice deținute de Marea Chinei de Sud. În al treilea rând, prezența maritimă a Statelor Unite ale Americii accentuează potențialul conflictual din Marea Chinei de Sud, având în vedere că ambele puteri încearcă să își consolideze influența în regiunea Asia-Pacific. O escaladare a acestei competiții s-ar resimți și la nivelul arhitecturii globale de securitate.

Din perspectiva elementului de noutate, teza contribuie la îmbogățirea literaturii din domeniul relațiilor internaționale dedicate Asiei de Sud-Est. Profitând de studiile naționale reduse în ceea ce privește spațiul Mării Chinei de Sud, am utilizat o abordare multidisciplinară prin care am realizat conexiuni solide între politica externă a Chinei, contextul juridic internațional, acțiunile militare, inițiativele economice și provocările domestice cu care se confruntă statul chinez.

Totodată, am apelat la o expunere longitudinală a acestor legături pentru a surprinde etapizat dinamica politicii externe chineze. Varianta aleasă ne-a permis să parcurgem conflictele în care China a fost implicată, să observăm evoluția integrării sale în sistemul internațional și să analizăm filosofia politică adoptată de lideri chinezi în documentele oficiale. Prin urmare, am pătruns dincolo de pattern-ul obișnuit al studiilor focalizate asupra relației Chinei cu alte state, în care sunt analizați individual influența factorilor sistemici sau presiunilor domestice asupra politici externe.

Nu în ultimul rând, pentru realizarea cercetării ne-am axat cu preponderență asupra literaturii străine. Acest aspect a conferit lucrării o dinamică internațională deoarece am integrat abordări teoretice și conceptuale provenite atât din sfera anglo-saxonă, cât și din cea răsăriteană.

LIMITĂRI SURPRINSE ÎN REALIZAREA CERCETĂRII

Ca orice contribuție științifică și această lucrare ilustrează o serie de limitări. În primul rând, chiar dacă relațiile internaționale se bazează în principal pe interacțiunea actorilor statali, în spatele lor se află lideri cu idei și preconcepții diferite. Prin urmare, realitatea nu poate fi cunoscută decât probabilistic de cercetător, iar munca acestuia se concentrează asupra evoluției fenomenelor socio-politice, evidențiind tendințele lor de reproducere. Subiectivitatea autorului constituie, așadar, o slăbiciune indiferent de capacitatea sa de interpretare și contextualizare a evenimentelor.

În al doilea rând, teza a urmărit evoluția politicii externe chineze din Marea Chinei de Sud, astfel că modelul de analiză a fost construit pe o serie de repere specifice acestei regiuni. Pe cale de consecință, comportamentul regional al Chinei poate fi doar într-o anumită măsură extrapolat la nivelul internațional. Deși suntem de părere că politica regională a unui stat ilustrează la o scară mai mică viziunea sa globală, generalizarea acestui fenomen trebuie să surprindă în prealabil o serie de trăsături comune celor două nivele de analiză (regional și global).

În al treilea rând, accesul la referințele bibliografice primare a fost condiționat de gradul de vizibilitate al conflictelor navale presa internațională. Astfel, am putut analiza doar incidentele care au beneficiat de atenție mediatică și diplomatică suficient de ridicată încât să genereze dezbateri în spațiul academic. Totodată, chiar dacă majoritatea documentelor oficiale chineze sunt publicate și într-o limbă de circulație internațională, există probabilitatea ca o parte (mesaje patriotice, naționaliste, anti-occidentale, propagandistice) să fie păstrate pentru comunicarea internă cu poporul chinez. Prin urmare, nu am putut deține un control deplin asupra variabilelor dependente.

STRUCTURA LUCRĂRII

Ținând cont de abordarea metodologică utilizată, lucrarea a fost împărțită în patru capitole care au îmbinat cadrul teoretic cu aplicabilitatea practică. Astfel, *Capitolul 1* s-a concentrat asupra ilustrării contextului geopolitic din Marea Chinei de Sud și a importanței sale geostrategice. De asemenea, au fost prezentate statele implicate în divergențele teritoriale, care au fost ierarhizate în baza capabilităților militare și economice.

Un alt punct de referință l-a reprezentat parcurgerea achizițiilor teoretice referitoare la această zonă. Deși curente asiatică nu au revoluționat studiile internaționale, au influențat

modul de raportare a statelor din această regiune la paradigmele occidentale prin crearea unor școli de gândire care s-au axat asupra reperelor socio-culturale răsăritene. China a fost cel mai activ stat din această perspectivă și și-a canalizat eforturile academice pentru a reconfigura dinamica teoriilor internaționale. Totodată, analiza curentelor realiste, liberaliste și constructiviste ne-a permis să extragem o serie de concepte precum tranziția puterii, dilema de securitate, realpolitik sau interdependența economică. Acestea au fost utilizate ca repere în analiza politicii externe chineze și ne-au oferit o primă imagine a ambiguității strategice deliberate pe care statul chinez a aplicat-o în Marea Chinei de Sud.

Ultima parte a capitolului a fost dedicată conflictelor din Marea Chinei de Sud, fiind prezentate revendicările teritoriale ale tuturor statelor și dispunerea geografică a arhipelagurilor disputate. Cu excepția Bruneiului și Malaeziei, care au invocat doar argumente juridice, celelalte state s-au concentrat în mare măsură asupra dovezilor istorice, iar China și-a conturat solicitările în baza unei hărți din 1947 ("The Nine-Dash Line"). De asemenea, am constatat că insulele Spratly și Paracel constituie subiectul celor mai multe neînțelegeri dintre aceste state.

Capitolul 2 s-a focalizat asupra legislației maritime internaționale și a modului în care aceasta a fost folosită de China pentru a invoca dreptul istoric de a revendica teritorii. Într-o primă etapă, am observat că există trei curente de opinie majore în mediul academic internațional în ceea ce privește pretențiile statului chinez. Tabăra pro-chineză, alcătuită atât din cercetători care provin atât din zona asiatică, cât și din cea anglo-saxonă, au susținut ideea suveranității maritime chineze. Tabăra pro-europeană s-a concentrat asupra demontării argumentelor Chinei și a înclinat să atribuie fostelor puteri coloniale suveranitatea arhipelagurilor. Tabăra neutră a evitat să se pronunțe în această problemă, invocând ambiguitatea și neconcludența argumentelor tuturor statelor.

Apoi, am realizat o radiografie a dreptului maritim internațional și am constatat că, deși există o legislație maritimă cutumiară codificată prin tratatul UNCLOS, normele sale de aplicare nu sunt suficient de clar reglementate. Ca atare, am putut identifica multiple cazuri în care instanțele internaționale au interpretat distinct simbioza cutumă – tratat. Acest aspect a încurajat statul chinez să nu respecte sentința din 2016 a Curții Permanente de Arbitraj din Haga care a invalidat drepturile istorice invocate. Autoritatea instanțelor a fost slăbită și atitudinea mai multor state occidentale (inclusiv SUA) care au procedat similar atunci când s-au confruntat cu sentințe nefavorabile, profitând de faptul că la nivel internațional nu există în vreun mecanism coercitiv de aplicare a deciziilor instanțelor. Mai mult decât atât, guvernul american nu a reușit nici până în prezent să ratifice UNCLOS, alimentând un curent de opinie nefavorabil implicării SUA în divergențele teritoriale din Marea Chinei de Sud.

Capitolul 3 a fost dedicat testării ipotezei privind ambiguitatea strategică aplicată de statul chinez în Marea Chinei de Sud. În acest sens, am realizat o paralelă între conflictele maritime provocate de China și inițiativele economice în care statul chinez a fost implicat. Într-o primă etapă, analiza empirică a presupus identificarea incidentelor maritime și structurarea lor după criteriul temporal. Astfel, am putut observa debutul unei asertivități în mandatul lui Hu Jintao, care s-a accentuat semnificativ însă odată ce Xi Jinping a preluat puterea în 2012. De asemenea, am constatat că RPC a angrenat în mod constant forțe paramilitare sau civile fără însemne de identificare pentru a-și masca implicarea directă în aceste incidente.

Militarizarea treptată a arhipelagurilor a reprezentat o altă strategie folosită de China pentru a obține controlul asupra Mării Chinei de Sud. Într-o primă etapă, structurile de conducere din cadrul armatei au fost centralizate și subordonate președintelui Xi Jinping, iar bugetul dedicat apărării s-a dublat în mandatul acestuia. Apoi, a fost demarat un proces intens de construire a insulelor artificiale care au fost ulterior transformate în baze militare dotate cu piste, turnuri de control, radare sau tunuri de apărare. Cea mai substanțială extindere s-a realizat în arhipelagul Spratly, unde au fost amplasate aproape 1300 noi hectare de teren. Strategia de militarizare a Mării Chinei de Sud a reprezentat un proces etapizat, conceput de liderii chinezi astfel încât să diminueze treptat accesul naval al celorlalte state fără a provoca un răspuns colectiv împotriva sa. Prin urmare, a venit în completarea politicii asertive manifestate prin conflictele maritime în care statul chinez a fost implicat.

Extinderea influenței militare chineze s-a realizat și printr-o serie de inițiative cu substrat pașnic, care au oferit impresia că pot detensiona divergențele teritoriale din regiune. Astfel, China a aderat la Forumul Regional ASEAN (ARF) și a semnat Declarația de Conduită din Marea Chinei de Sud, inițiative menite să promoveze libera navigație și soluționarea pașnică a conflictelor. Cu toate acestea, nu s-au înregistrat rezultate remarcabile în ceea ce privește conflictele maritime întrucât liderii chinezi au evitat discutarea acestei teme.

În antiteză cu strategia sa militară, China a aplicat o politică economică prin care a urmărit obținerea poziției de pivot regional. În acest sens, statul chinez a reușit să stabilească acorduri comerciale cu fiecare state riveran, devenind principala lor sursă de importuri. China a plusat și la nivelul parteneriatelor multilaterale unde, pe lângă Zona de Liber Schimb China-ASEAN, a vizat implementarea Parteneriatului Economic Comprehensiv Regional și a Inițiativei Belt and Road. Cele două proiecte depășesc anvergura regională și au menirea de a evidenția maturitatea internațională a Chinei, în condițiile abandonării de către SUA a Parteneriatului Trans-Pacific.

Din punct de vedere al integrării economice regionale, China nu a reușit să adere la Comunitatea Economică ASEAN, deoarece ar fi trebuit să beneficieze de mai multe concesii juridice din partea celorlalte state. Cu toate acestea, situația nu i-a provocat Chinei aceeași imagine negativă pe care politicile Fondul Monetar Internațional le-au creat Statelor Unite ale Americii în timpul crizei financiare asiatice din anii '90. Guvernul chinez a propus la momentul respectiv un pachet de măsuri care au contribuit la refacerea economiilor afectate și au îmbunătățit considerabil imaginea Chinei pe scena economică internațională.

Partea finală a acestui capitol a reliefat percepția publică a statelor din regiunea Mării Chinei de Sud referitoare la impactul acțiunilor militare și economice ale Chinei. Susținute de SUA, Filipine și Vietnam au fost principalii contestatari ai revendicărilor teritoriale chineze și au încercat să limiteze pe căi militare, juridice și diplomatice procesul de ocupare a Mării Chinei de Sud. Malaezia și Brunei au preferat să adopte atitudini predominant neutre pentru a nu-și periclita relațiile economice cu China, iar Taiwan a contestat doar legalitatea demersurilor Chinei nu și validitatea hărții celor nouă linii, deoarece pretențiile sale teritoriale sunt identice cu cele chineze. La nivel economic, China a reușit să își extindă influența regională, devenind un competitor extrem de serios pentru SUA.

În aceste condiții, China a reușit să profite de pe urma contextului geopolitic rezultat. Statul chinez și-a extins treptat controlul asupra Mării Chinei de Sud și a reușit să militarizeze numeroase insule fără a provoca o reacție coordonată împotriva sa. Totodată, a accentuat nivelul de dependență a celorlalte țări față de politicile sale economice, care au preferat să nu se angreneze militar împotriva Chinei în pofida intensificării incidentelor maritime.

Capitolul 4 a analizat politica externă chineză din perspectiva interesului național și a provocărilor interne cu care se confruntă statul chinez. Prin această abordare specifică realismului neoclasic¹¹ am arătat cum presiunile domestice și trăsăturile istorico-culturale ale poporului chinez influențează acțiunile liderilor săi. Într-o primă etapă, am constatat că PCC a preluat mai multe teme socio-politice legate de trecutul imperial al Chinei. Aspecte precum filosofia sinocentristă și sistemul tributar „tianxia” au perpetuat ideea conform căreia statul chinez este îndreptățit să își redobândească sfera de influență regională. Ca atare, numeroase voci din spațiul politic și academic au militat pentru un comportament asertiv al Chinei față de competitorii din Marea Chinei de Sud. De asemenea, sentința din 2016 a fost percepută ca o

¹¹ Huiyun Feng, Kai He, "A dynamic strategic culture model and China's behaviour in the South China Sea", in *Cambridge Review of International Affairs*, 2019, pp. 2-4, 6.

continuare a prejudiciilor pe care puterile coloniale le-au adus poporului chinez de-a lungul „secolului de umilință”, accentul fiind pus în mod special pe denigrarea SUA.

Legitimitatea Partidului Comunist Chinez a reprezentat un alt element care a influențat politica externă a Chinei. Condițiile socio-economice domestice și contextul geopolitic regional au obligat conducătorii statului să își asigure un bazin de stabilitate internă. Prin urmare, clasa mijlocie de etnie Han a devenit imaginea legitimității partidului, astfel că acesta a încercat să îi asigure o bunăstare economică suficient de solidă pentru a o putea folosi ca element de stabilitate la nivelul societății. Printre măsurile adoptate în acest sens s-au regăsit teme agreate de această parte a poporului chinez precum consolidarea relațiilor comerciale cu statele din regiunea Mării Chinei de Sud sau intensificarea retoricii naționaliste cu privire la drepturile maritime.

Partidul Comunist Chinez a fost analizat și din perspectiva jocurilor de putere interne, astfel că am reușit să înțelegem dinamica procesului decizional referitor la politica externă chineză. Am remarca lipsa de coeziune din interiorul partidului, în pofida aparentei solidarității pe care acesta a promovat-o în spațiul public. De asemenea, existența multiplelor grupuri de influență a îngreunat obținerea consensului politic. Taberele primilor doi lideri post-maoiști (Deng Xiaoping și Jiang Zemin) au adoptat poziții mai conservatoare vizavi de revendicările teritoriale, iar cele ale ultimilor doi lideri (Huo Jintao și Xi Jinping) au militat pentru o atitudine mai fermă. O voce constantă a fost cea a Armatei Populare de Eliberare care a cerut implicarea activă a Chinei în protejarea suveranității maritime. Din acest motiv, puterea sa decizională a fost diminuată treptat pe parcursul ultimelor patru decenii. Reducerea fașionalismului a devenit o temă importantă pentru actualul președinte Xi Jinping, care a demarat un proces de centralizare a structurilor executive și redirecționare a puterii decizionale în cercul său de influență.

Toate datele sus-menționate au reliefat cum Partidul Comunist Chinez a fost nevoit să gestioneze o serie de teme sensibile precum naționalismul, educația patriotică, legitimitatea partidului sau stabilitatea socio-economică a clasei mijlocii. Raportate la contextul geopolitic din Marea Chinei de Sud, aceste subiecte au influențat în mod direct politica externă chineză, materializată deopotrivă prin inișiative economice proactive și demersuri militare cu substrat conflictual.

Capitolul dedicat *concluziilor* a sumarizat rezultatele obșinute pe parcursul lucrării, confirmând **ipoteza de studiu** și anume *exercitarea în mod deliberat de către Republica Populară Chineză a unei politici externe axate deopotrivă pe cooperare și conflict în Marea Chinei de Sud*. Demersul nostru empiric a demonstrat cum China și-a intensificat asertivitatea

maritimă după 2009 prin militarizarea Mării Chinei de Sud și agresarea constantă a navelor străine. Concomitent, a adoptat o politică economică proactivă, caracterizată prin implicarea în numeroase proiecte regionale, care i-a permis să își extindă controlul asupra Mării Chinei de Sud fără a-și compromite imaginea internațională.

Această strategie de tip smart power a fost impulsionată atât de evoluția Chinei în cadrul sistemului internațional, cât și de provocările interne cu care s-a confruntat Partidul Comunist Chinez. Importanța strategică a Mării Chinei de Sud, legislația maritimă interpretabilă, puterea militară a Chinei, vulnerabilitatea celorlalte state riverane și atitudinea precaută a Statelor Unite ale Americii au direcționat statul chinez către o serie de măsuri militare cu substrat asertiv. Totodată, exacerbarea curentului naționalist la nivelul societății chineze și în cadrul facțiunilor Partidului Comunist Chinez au împins liderii chinezi înspre o politică externă care să ilustreze capacitatea Chinei de a-și apăra interesele maritime. În același timp însă, liderii chinezi au ținut cont de interdependența economică accentuată din regiune, de importanța menținerii unor relații cordiale cu restul statelor din bazinul Mării Chinei de Sud și de necesitatea satisfacerii economice a unei părți cât mai însemnate din populație. Din acest motiv s-au angrenat în numeroase inițiative bilaterale și multilaterale, încercând să diminueze polul de influență economic american. Pe cale de consecință, RPC a promovat în Marea Chinei de Sud o politică externă pragmatică din punct de vedere militar și economic, care să îi consolideze hegemonia regională.

Din punct de vedere ideologic, a păstrat o poziție relativ neutră și nu s-a implicat activ în remodelarea valorilor ce stau la baza ordinii internaționale. S-a concentrat în schimb asupra modificării ierarhiei puterii în cadrul sistemului, promovând prin mijloace economice și militare propria viziune referitoare la suveranitatea și interesul național al statului.

Dinamica militaro-economică din politica externă chineză ne-a ilustrat faptul că Republica Populară Chineză își poate extinde influența economică în paralel cu aplicarea unor măsuri coercitive. Deși celelalte state riverane au fost agresate militar de forțele chineze, au evitat să se angreneze într-o coaliție oficială cu Statele Unite ale Americii pentru a nu-și periclita relațiile economice dezvoltate cu statul chinez. Situații similare pot fi identificate și în alte zone ale globului, unde China demarează proiecte economice concentrate asupra dezvoltării infrastructurii, schimbului tehnologic sau protejării mediului înconjurător. Africa, sud-estul Europei și America Latină sunt vizate în mod special de această strategie, întrucât în aceste zone există numeroase țări subdezvoltate, cu guverne autoritare sau sisteme democratice fragile care sunt interesate de injecții masive de capital străin.

Exemplul elocvent este oferit de Inițiativa Belt and Road, care propune interconectarea economică a Chinei cu aceste regiuni prin diverse proiecte adaptate necesităților locale. Ele sunt creionate sub forma parteneriatelor strategice și urmăresc achiziția companiilor prin integrarea reprezentanților chinezi în structurile de acționariat. Astfel, influența economică se extinde și în sfera politică, iar țările afectate sunt nevoite să ofere Chinei concesiuni politice care, de cele mai multe ori, urmăresc slăbirea arhitecturii instituționale euro-atlantice.

În lumina tuturor acestor considerente, suntem de părere că lucrarea de față a realizat o radiografie factuală și evolutivă a politicii externe promovate de Republica Populară Chineză în Marea Chinei de Sud. Totodată, opinăm că abordarea interdisciplinară utilizată a generat noi punți ale cunoașterii în domeniul relațiilor internaționale, studiilor de securitate, istoriei, economiei sau dreptului internațional. Astfel, lucrarea a completat literatura restrânsă dedicată politicii externe chineze din Marea Chinei de Sud și provocărilor contemporane din regiunea Asia-Pacific, generând multiple direcții de cercetare viitoare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. IZVOARE EDITE

ARHIVA DIGITALĂ *CIA Records Search Tool (CREST)*

1. Central Intelligence Agency, *The Disputed Islands in the South China Sea*, General CIA Records, No. CIA-RDP08C01297R000300180017-4, Declassified and Approved for Release 17.10.2012.
2. Central Intelligence Agency, *Disputed Islands in the South China Sea: Part I*, General CIA Records, No. CIA-RDP08C01297R000300180027-3, 1 May 1956, Declassified and Approved for Release 31.07.2013.
3. Central Intelligence Agency, *Disputed Islands in the South China Sea: Part II*, General CIA Records, No. CIA-RDP08C01297R000300180026-4, 1 May 1956, Declassified and Approved for Release 31.07.2013
4. Central Intelligence Agency, *The Indonezia-South Vietnam Continental Shelf Dispute: Petroleum Politics in the South China Sea*, General CIA Records, No. CIA-RDP84-00825R000300220001-6, Approved for Release 31.05.2000.
5. Central Intelligence Agency, *The Paracel Islands Incident*, Memorandum, 21 January 1974, General CIA Records, No. CIA-RDP80M01048A000800330009-1, Approved for Release 27.10.2004.
6. Department of State of the United States of America, Bureau of Intelligence and Research, *Sovereignty Claims in the South China Sea*, Report No. 672, January 6, 1977, General CIA Records, No. CIA-RDP08C01297R000300180010-1, Declassified and Approved for Release 12.12.2012.
7. Directorate of Intelligence, *Sino-Vietnamese Confrontation in Spratlys Unlikely For Now*, CIA FOIA Collection, No. 0000789471, 08.08.1988.
8. Directorate of Intelligence, *The Straits of Malacca and Singapore: Status of the Defense Buildup*, Doc. No. CIA-RDP84S00554R000100160004-7, 1982, Approved for Release 05.08.2008.
9. Intelligence Center Pacific, *Maritime Boundary Disputes in the South China Sea (U)*, IPAC Special Study, June 1978, General CIA Records, No. CIA-RDP08C01297R000300180008-4, Declassified and Approved for Release 13.02.2013.

10. National Intelligence Council, *Monthly Warning Reports for 1988*, General CIA Records, No. CIA-RDP90M00551R001901160129-1, 20.04.1988.
11. Smyser W.R., *Memorandum For Secretary Kissinger*, No. LOC-HAK-558-15-10-5, 19.02.1974, No Objection to Declassification in Full 23.10.2013.
12. U.S. Navy Hydrographic Office, *Dangerous Ground in the South China Sea*, No. CIA-RDP08C01297R000300180021-9, 1951, Declassified and Approved for Release 30.07.2013.

ARHIVA DIGITALĂ National Security Agency

1. National Archives, *Memorandum from Harry Thayer, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, Office of Asian Communist Affairs, to Morton Abramovitz, Office of Under Secretary of State, "Warsaw Meeting: Shootdown of U.S. Drone," 19 February 1970, Secret, SN 70-73, Pol Chicom-US.*
2. National Archives, *Memorandum from Winthrop G. Brown, Bureau of East Asian Affairs to Under Secretary of State for Political Affairs U. Alexis Johnson, "Basing of U.S. Strip Alert Planes at Tainan Airfield on Taiwan," 29 May 1969, Top Secret, Record Group 59, Department of State Records, Def 1 Chinat.*

ARHIVA AUDIO NATIONAL LIBRARY OF AUSTRALIA

1. National Press Club, *Fidel Ramos address at the National Press Club on 22 August 1995 (sound recording)*,
<https://catalogue.nla.gov.au/Record/2449207?lookfor=6%20april%201995%20ramos&offset=1&max=895373>, accesat 18.07.2019.

II. LUCRĂRI DE SPECIALITATE (SAU GENERALE)

1. Acharya, Amitav, Buzan, Barry, *Non-Western International Relations: Theory Perspectives on and Beyond Asia*, Routledge, London and New York, 2010.
2. Auslin Michael R., *The US Alliance structure in Asia*, in Mahnken, Thomas G., Blumenthal, Dan, *Strategy in Asia: The Past, Present, and Future of Regional Security*, Stanford Security Studies, Stanford, 2014.
3. Baron, Joshua, *Great Power Peace And American Primacy: The Origins and Future of a New International Order*, Palgrave Macmillan, New York, 2014.
4. Bateman, Sam, Emmers, Ralf, *Security and International Politics in the South China Sea*, Routledge, London and New York, 2009.
5. Beach, Derek, *Analyzig Foreign Policy*, Palgrave Macmilan, London and New York, 2012.

6. Bekkers, Frank et al., *Geopolitics and Maritime Security*, The Hague Centre for Strategic Studies, The Hague, 2019.
7. Breuning, Marijke, *Foreign Policy Analysis. A Comparative Introduction*, Palgrave Macmillan, New York and Hampshire, 2007.
8. Brown, David, Jones David Martin, *Democratization and the Myth of the Liberalizing Middle Classes* in Bell, Daniel A. et al, *Towards Illiberal Democracy in Pacific Asia*, Palgrave Macmillan, London, 1995.
9. Brzezinski, Zbigniew, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*, Basic Books, New York, 2012.
10. Brzezinski, Zbigniew, *The Geostrategic Triad: Living with China, Europe, and Russia*, Center for Strategic and International Studies, Washington D.C., 2001.
11. Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations*, Palgrave Macmillan, London, 2005.
12. Caceres, Sigfrido Burgos, *China`s Strategic Interests in South China Sea. Power and Resources*, Routledge, London and New York, 2013.
13. Caquelin, Josiane, Lim, Paul, Mayer-Konig, Birgit, *Asian Values: Encounter with Diversity*, Routledge, London and New York, 1998.
14. Chan, Steve, *China`s Troubled Waters: Maritime Disputes in Theoretical Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 2016.
15. Cliff, Roger, *China`s Military Power: Assessing Current and Future Capabilities*, Cambridge University Press, Cambridge, 2015.
16. Crawford, James, *Brownlie`s Principles of Public International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
17. Cronin, Patrick M., Kaplan, Robert D., *Cooperation from Strength: U.S. Strategy and the South China Sea*, in Cronin, Patrick M., *Cooperation from Strength: The United States, China and the South China Sea*, Center for a New American Security, Washington D.C., 2012.
18. Eccleston, Bernard, Dawson, Michael, McNamara, Deborah, *The Asia-Pacific Profile*, London and New York, Routledge, 1998.
19. Fewsmith, Joseph, *China since Tiananmen: From Deng Xiaoping to Hu Jintao*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
20. Friedberg, Aaron L., *Introduction: Thinking About Strategy in Asia*, in Mahnken, Thomas G., Blumenthal, Dan, *Strategy in Asia: The Past, Present, and Future of Regional Security*, Stanford Security Studies, Stanford, 2014.

21. Garcia, Zenel, *China`s Military Modernization, Japan`s Normalization and the South China Sea Territorial Disputes*, Palgrave Macmillan, Cham, 2019.
22. Goldrick, James, McCaffrie Jack, *Navies of South-East Asia: A Comparative Study*, Routledge, London and New York, 2013.
23. Goldstein, Avery, Mansfield Edward D., *The Nexus of Economics, Security and International Relations in East Asia*, Stanford Security Studies, Stanford, 2012.
24. Goldstein, Joshua, Pevehouse, John C., *International Relations*, MyPoliSciLab, London and New York, 2014.
25. Goossaert, Vincent, Palmer, David A., *The Religious Question in Modern China*, University of Chicago Press, Chicago and London, 2011.
26. Guzzini Stefano, *Realism și Relații Internationale*, Editura Institutul European, Iași, 1998.
27. Hammond, Kenneth J., Richey, Jeffrey L., *The Sage Returns: Confucian Revival in Contemporary China*, SUNY Press, New York, 2015.
28. Hayton, Bill, *The South China Sea. The Struggle for Power in Asia*, Yale University Press, New Haven and London, 2014.
29. Hillman, Ben, Tuttle, Gray, *Ethnic Conflict and Protest in Tibet and Xinjiang: Unrest in China`s West*, Columbia University Press, New York, 2016.
30. Huntington, Samuel, *Clash of Civilizations*, New York, Simon & Shuster, 1996.
31. Ikenberry, John G., Mastanduno, Michael, *Conclusion: Images of Order in the Asia-Pacific and the role of the United States*, in Ikenberry, John G., Mastanduno, Michael, *International Relations Theory and the Asia-Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003.
32. Kane, John, Loy, Hui-Chieh, Patapan, Haig, *Political Legitimacy in Asia*, Palgrave Macmillan, New York, 2011.
33. Kang, David C., *China Rising: Peace, Power and Order in East Asia*, Princeton University Press, Princeton, 2007.
34. Kaplan, Robert D., *Butoiul cu pulbere al Asiei. Marea Chinei de Sud și sfârșitul stabilității în Pacific*, Editura Litera, București, 2016.
35. Keyuan, Zou, *China`s Marine Legal System and the Law of the Sea*, 2005, Brill Publishers, Leiden and Boston, 2005.
36. Keyuan, Zou, *Law of the Sea in East Asia: Issues and Prospects*, Routledge, London and New York, 2005.
37. Kissinger, Henry, *Ordinea mondială*, Editura Rao, București, 2015.

38. Klotz, Audie, Prakash, Deepa, *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, Palgrave Macmillan, Hampshire and New York, 2008.
39. Li, He, *Political Thought and China's Transformation*, Palgrave Macmillan, New York, 2015.
40. Lohman, Walter, *A Critical Assessment of ASEAN's Diplomacy Regarding the South China Sea*, in Billo, Andrew, Huang, Jing, *Territorial Disputes in the South China Sea. Navigating Rough Waters*, Palgrave Macmillan, New York, 2015.
41. Nau, Henry R., *Identity and the Balance of Power in Asia*, in Ikenberry, John G., Mastanduno Michael, *International Relations Theory and Asia-Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003.
42. Nye, Jr. Joseph S., *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011.
43. Radtke, Klaus Heinrich, *Understanding China's Behaviour in the South China Sea*, Palgrave Macmillan, Singapore, 2019.
44. Ripsman, Norrin M., Taliaferro, Jeffrey W., Steven, E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2016.
45. Schofield, Clive, *Dangerous Ground. A geopolitical overview of the South China Sea*, in Bateman, Sam, Emmers, Ralf, *Security and International Politics in the South China Sea*, Routledge, London and New York, 2009.
46. Silverman, David, *Interpreting Qualitative Data*, SAGE, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington D.C., 2014.
47. Spykman, Nicholas J., *The Geography of the Peace*, Harcourt, Brace and Company, New York, 1944.
48. Storey, Ian, *China's Bilateral and Multilateral Diplomacy in the South China Sea*, in Cronin, Patrick M., *Cooperation from Strength: The United States, China and the South China Sea*, Center for a New American Security, Washington D.C., 2012.
49. Tanaka, Yoshifumi, *The International Law of The Sea*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
50. Tomozei, Dan, *Statul în secolul XII – Modelul chinez*, Corint Books, București, 2016.
51. Tsu-sung, Hsieh, *South China Sea Disputes. The Historical, Geopolitical and Legal Studies*, World Scientific Publishing Company, Singapore, 2018.
52. Waltz, Kenneth, *Theory Of International Politics*, Addison-Wesley, Reading, 1979.
53. Zakaria, Fareed, *Lumea Postamericană*, Editura Polirom, București și Iași, 2009.
54. Zhiyue, Bo, *China's Fifth-Generation Leaders: Characteristics of the New Elite and Pathways to Leadership*, in Ross, Robert S., Bekkevold, Jo Inge, *China in the Era of Xi*

Jinping: Domestic and Foreign Policy Challenges, Georgetown University Press, Washington D.C., 2016.

III. STUDII ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

1. Acharya, Amit, "Theorising the international relations of Asia: necessity or indulgence? Some reflections", in *The Pacific Review*, vol. 30, nr. 6, 2017, pp. 816-828.
2. Acharya, Amitav, Buzan, Barry, "Conclusion: On the possibility of a non-Western IR theory in Asia", in *International Relations of the Asia-Pacific*, vol. 7, nr. 3. 2007, pp. 427-438.
3. Aoyama, Rumi, "One Belt, One Road: China's New Global Strategy", in *Journal of Contemporary East Asia Studies*, vol. 5, nr. 2, 2016, pp. 3-22.
4. Astarita, Claudia, "China's Role in the Evolution of Southeast Asian Regional Organizations", in *China Perspectives*, nr. 3, 2008, pp. 78-86.
5. Ayson, Robert, Pardesi, Manjeet S., "Asia's Diplomacy of Violence: China-US Coercion and Regional Order", in *Survival*, vol. 59, nr. 2, 2017, pp. 85-124.
6. Billioud, Sebastien, "Confucianism, <<cultural tradition>> and official discourses in China at the start of the new century", in *China Perspectives*, nr. 3, 2007, pp. 50-65.
7. Blanchard, Jean-Marc F., "The People's Republic of China Leadership Transition and its External Relations: Still Searching for Definitive Answers", in *Journal of Chinese Political Science*, vol. 20, nr. 1, 2015, pp. 1-16.
8. Buszynski, Leszek, "ASEAN, the Declaration on Conduct, and the South China Sea", in *Contemporary Southeast Asia*, vol. 25, nr. 3, 2003, pp. 343-362.
9. Cabestan, Jean-Pierre, "China's Institutional Changes in the Foreign and Security Policy Realm Under Xi Jinping: Power Concentration vs. Fragmentation without Institutionalization", in *East Asia*, vol. 34, nr. 2, 2017, pp. 113-131.
10. Callahan, William A., "The Cartography of National Humiliation and the Emergence of China's Geobody", in *Public Culture*, vol. 21, nr. 1, 2009, pp. 141-173.
11. Carlson, Allen, "It Should Not Only Be about Nationalism: China's Pluralistic National Identity and Its Implications for Chinese Foreign Relations", in *International Studies*, vol. 48, nr. 3-4, 2011, pp. 223-236.
12. Carlson, Allen, "Moving Beyond Sovereignty? A brief consideration of recent changes in China's approach to international order and the emergence of the tianxia concept", in *Journal of Contemporary China*, vol. 20, nr. 68, 2011, pp. 89-102.

13. Chan, Gerald, "China Eyes ASEAN: Evolving Multilateralism", in *Journal of Asian Security and International Affairs*, vol. 2, nr. 1, 2015, pp. 75-91.
14. Chesterman, Simon, "Asia's Ambivalence about International Law and Institutes: Past, Present and Futures", in *The European Journal of International Law*, vol. 27, nr. 4, 2017, pp. 945-978.
15. Chu, Yun-han, Chang, Yu-tzung, "Xi's Foreign-Policy Turn and Asian Perceptions of a Rising China", in *Global Asia*, vol. 12, nr. 1, 2017, pp. 104-111.
16. Cioculescu, Șerban Filip, „Evoluții majore recente în politica de apărare a R.P.China, corelate cu marile configurații de securitate în Asia de Est”, în *Monitor Strategic*, nr. 3-4, 2017, pp. 37-59.
17. Congressional Research Service, *China's Actions in South and East China Seas: Implications for U.S. Interests – Background and Issues for Congress*, CRS Report R42784, 2019.
18. Cornel-Dumitrescu, George, Moagăr-Poladian, Simona, "Pilonii Aseritivității Chineze în secolul al XXI-lea", în *Revista de Economie Mondială*, vol. 8, nr. 1, 2016, pp. 1-17.
19. Davenport, Tara, "Island-Building in the South China Sea: Legality and Limits", in *Asian Journal of International Law*, vol. 8, nr. 1, 2018, 76-90.
20. Dian, Matteo, "The Pivot to Asia, Air-Sea Battle and contested commons in the Asia-Pacific region", in *The Pacific Review*, vol. 28, nr. 2, 2015, pp. 237-257.
21. Dolven, Ben et al., *Chinese Land Reclamation in the South China Sea: Implications and Policy Options*, CRS Report R44072, 2015.
22. Dupuy, Florian, Dupuy, Pierre-Marie, "A Legal Analysis of China's Historic Rights Claim in the South China Sea", in *The American Journal of International Law*, vol. 107, nr. 1, 2013, pp. 124-141.
23. Emmers, Ralf, "ASEAN's Search for Neutrality in the South China Sea", in *Asian Journal of Peacebuilding*, vol. 2, nr. 1, 2014, pp. 61-77.
24. Feng, Huiyun, He, Kai, "A dynamic strategic culture model and China's behaviour in the South China Sea", in *Cambridge Review of International Affairs*, 2019, pp. 1-20.
25. Fravel, Taylor M., *Threading the Needle: The South China Sea Disputes and U.S.-China Relations*, MIT Political Science Department, Research Paper nr. 23, 2016.
26. Glaser, Bonnie S., Medeiros Evan S., "The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of «Peaceful Rise»", in *The China Quarterly*, vol. 190, 2007, pp. 291-310.

27. Guoqiang, Li, "The origins of the South China Sea issue", in *Journal of Modern Chinese History*, vol. 11, nr. 1, 2017, pp. 112-126.
28. Hayton, Bill, "The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings and the Maritime Geobody", in *Modern China*, vol. 45, nr. 2, 2019, pp. 127-170.
29. Hayton, Bill, "When Good Lawyers Write Bad History: Unreliable Evidence and the South China Sea Territorial Dispute", in *Ocean Development and International Law*, vol. 48, nr. 1, 2017, pp. 17-34.
30. Hoffman, Robert, Larner, Jeremy, "The Demography of Chinese Nationalism: A Field-Experimental Approach", in *The China Quarterly*, vol. 213, 2013, pp. 189-204.
31. Jones, Lee, "Explaining the failure of the ASEAN economic community: the primacy of domestic political economy", in *The Pacific Review*, vol. 29, nr. 5, 2016, pp. 647-670.
32. Kardon, Isaac B., "China Can Say <<No>>: Analyzing China's Rejection of the South China Sea Arbitration", in *University of Pennsylvania Asian Law Review*, vol. 13, nr. 2, 2018, pp. 1-44.
33. Keyuan, Zou, Xinchang, Liu, "The Legal Status of the U-shaped Line in the South China Sea and its Legal Implications for Sovereignty, Sovereign Rights and Maritime Jurisdiction", in *Chinese Journal of International Law*, vol. 14, nr. 1, 2015, pp. 57-77.
34. Krepinevich, Andrew F. Jr., "How to Deter China: The Case for Arhipelagic Defense", in *Foreign Affairs*, vol. 94, nr. 2, 2015, pp. 78-86.
35. Lajciak, Milan, "China's cultural fundamentals behind current foreign policy views: Heritage of old thinking habits in Chinese modern thoughts", in *Journal of International Studies*, vol. 10, nr. 2, 2017, pp. 9-27.
36. Mishra, Rahul, "Code of Conduct in the South China Sea: More Discord than Accord", in *Maritime Affairs: Journal of the Maritime National Foundation of India*, vol. 13, nr. 2, 2017, pp. 62-75.
37. Miyoshi, Masahiro, "China's <<U-Shapped Line>> Claim in the South China Sea: Any Validity Under International Law?", in *Ocean Development & International Law*, vol. 43, nr. 1, 2012, pp. 1-17.
38. Morton, Katherine, "China's ambition in the South China Sea: is a legitimate maritime order possible?", in *International Affairs*, vol. 92, nr. 4, 2016, pp. 909-940.
39. Joseph S. Nye Jr., "Get Smart. Combining Hard and Soft Power", in *Foreign Affairs*, vol. 88, nr. 4, 2009, pp. 160-163.

40. Raditio, Klaus Heinrich, "China`s Shifting Behaviour in the South China Sea: A Defensive Realist Perspective", in *American Journal of Chinese Studies*, vol. 22, nr. 2, 2015, pp. 309-328.
41. Regilme, Savador Santino F. Jr., "Beyond Paradigms: Understanding the South China Sea Dispute Using Analytic Eclecticism", in *International Studies*, vol. 55, nr. 3, 2018, pp. 213-237.
42. Shen, Jianming, "China`s Sovereignty over the South China Sea Islands: A Historical Perspective", in *Chinese Journal of International Law*, vol. 1, nr. 1, 2002, pp. 94-157.
43. Simon, Sheldon W., "Conflict and Diplomacy in the South China Sea", in *Asian Survey*, vol. 52, nr. 6, 2012, pp. 995-1018.
44. Tang, Wenfang, Darr, Benjamin, "Chinese Nationalism and its Political and Social Origins", in *Journal of Contemporary China*, vol. 21, nr. 77, 2012, pp. 811-826.
45. Valencia, Mark J., "Asia, the Law of the Sea and International Relations", in *International Affairs*, vol. 73, nr. 2, 1997, pp. 263-282.
46. Wang, Hongying, "Multilateralism in Chinese Foreign Policy", in *Asian Survey*, vol. 40, nr. 3, 2000, pp. 475-491.
47. Zakaria, Fareed, "The Dustbin of History: Asian Values", in *Foreign Policy*, nr. 133, 2002, pp. 38-39.
48. Zhou, Jinghao, "China`s Core Interests and Dilemma in Foreign Policy Practice", in *Pacific Focus*, vol. 34, nr. 1, 2019, pp. 31-54.

IV. MEMORIALISTICĂ

1. Brown, Kerry, *Noii Împărați. Puteri și Dinastii Comuniste în China*, Editura Corint, București, 2017.
2. Clinton, Hillary R., *Decizii Dificile*, Editura Rao, București, 2016.
3. Kissinger, Henry, *Despre China*, Editura Comunicare.ro, București, 2018.
4. Lampton, David M., *Following the Leader*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles and London, 2014.
5. Woesser, Tsering, Lixiong, Wang, *Voices from Tibet: Selected Essays and Reportage*, Hong Kong University Press and University of Hawai`i Press, Hong Kong and Honolulu, 2014.

V. DOCUMENTE OFICIALE

1. ***, *Exclusive Economic Zone and Continental Shelf Act*, adopted at the third session of the Standing Committee of the Ninth National People`s Congress, 26 June 26 1998.

2. ***, *Joint Statement Republic of the Philippines- People`s Republic of China Consultations on the South China Sea and on Other Areas of Cooperation*, Manila, 09-10.08.1995.
3. ***, *Law on the Territorial Sea and the Contiguous Zone of 25 February 1992*, adopted at the 24th meeting of the Standing Committee of the National People's Congress on 25 February 1992.
4. ***, *Note Verbale No. CML/17/2009*, from the Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN Secretary-General, New York, 7 May 2009.
5. ***, *Note Verbale No. CML/18/2009*, from the Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN Secretary-General, New York, 7 May 2009.
6. ***, *Note Verbale No. CML/8/2011*, from the Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN Secretary-General, April 14, 2011.
7. ***, *Presidential Decree No. 1599 of 11 June 1978 establishing an Exclusive Economic Zone and for other purposes*.
8. ***, *Remarks of President Tommy Koh, Chair of the Closing Session*, *The Law of the Sea: Official Text of the U.N. Convention on the Law of the Sea*, New York, 1983, p. xxxiv.
9. ***, *Republic Act No. 3046 of 17 June 1961. An Act to Define the Baselines of the Territorial Sea of the Philippines*.
10. ***, *Second United Nations Conference on the Law of the Sea. Official Records, Summary Records of the Plenary Meetings and Meetings of the Committee of the Whole*, A/CONF.19/8, Geneva, 17 March – 26 April 1960.

VI. JURISPRUDENȚĂ

1. International Court of Justice, *Frontier Dispute, Judgment (Burkina Faso / Republic of Mali)*, I.C.J. Reports 1986.
2. International Court of Justice, *List of All Cases*, <https://www.icj-cij.org/en/list-of-all-cases>, accesat 26.05.2019.
3. International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, I.C.J. Reports, 27.06.1986.
4. International Court of Justice, *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras)*, Judgment, I.C.J. Reports 2007.
5. Permanent Court of Arbitration, *Arbitration between the Republic of the Philippines and the People's Republic of China*, Press Release, The Hague, 29.10.2015.

6. Permanent Court of Arbitration, *Arctic Sunrise Arbitration (Netherlands v. Russia)*, PCA Press Release, The Hague, 18.07.2017.
7. Permanent Court of Arbitration, *Chagos Marine Protected Area Arbitration (Mauritius v. United Kingdom)*, PCA Press Release, The Hague, 19.03.2015.
8. Permanent Court of Arbitration, *The South China Sea Arbitration (The Republic of the Philippines v. The People's Republic of China)*, Press Release, The Hague, 12 July 2016.
9. United Nations, *Reports of International Arbitral Awards, Island of Palmas case (Netherlands, SUA)*, 4 April 1928, vol. II.
10. United Nations, *Resolutions and Decisions adopted by the General Assembly during its Thirty-Eight Session, 20 September – 20 December 1983 and 26 June 1984*, General Assembly Official Records: Thirty-Eight Session, Supplement No. 47 (A/38/47).